

Personal, am convingerea că toate procedeele enumerate, ca și celelalte, pot contribui la completarea estetică a imaginii, la efectele de șoc și sugestie pe care nu întotdeauna reușim să le obținem prin fotografiere.

Susțin însă faptul că abuzul, ca și aplicarea nerațională a acestor tehnici duc la rezultate opuse celor așteptate. Observăm, așa cum spuneam mai înainte, în expoziții o abundență de imagini prelucrate. Din păcate, în majoritatea cazurilor, sînt făcute la întimplare, numai din dorința de a demonstra că știm și noi să facem ce fac alții. Nu trebuie să uităm că fotografia, spre deosebire de celelalte forme și mijloace de exprimare, are menirea și capacitatea să reproducă realitatea cu maximum de fidelitate. Ori, aplicînd anumite tehnici de laborator, este limpede că vom ajunge la descoperiri și denaturări. Și atunci se pune întrebarea dacă prin aplicarea unei tehnici anume, putem aduce ceva în plus la valoarea estetică a imaginii, sau, dimpotrivă, o distrugem? Aceasta cred că este întrebarea pe care trebuie să ne-o punem de fiecare dată cînd sîntem tentați să ne jucăm cu tehnicile speciale amintite.

Am întîlnit, de pildă, multe portrete prelucrate în diferite feluri, după imaginația și pofta fiecăruia. Ori, portretul este genul care prin excelență nu permite multe artificii de laborator.

Portretul prin tot ce are el — și dacă nu are, noi nu-i putem da nimic fără a-l depersonaliza — exprimă o stare sau un moment psihologic, ne dezvăluie un caracter sau un temperament. Niște trăsături mărunte, o cută, o nuanță a privirii sau o linie abia sesizabilă a colțului gurii, ne dezvăluie un întreg univers lăuntric pe care îl putem nimici numai din dorința de a ne demonstra pricepera.

Am văzut o natură statică, undeva, într-o expoziție, tratată — paradoxal — în procesul solarizării în flăcări. Ori, această tehnică nu poate fi aplicată decît subiectelor în mișcare. Ea însăși exprimă mișcare, viteză, furtună și se aplică în scopul de a amplifica

impresia de mișcare. Ori, natura statică, prin însăși definiția ei, exclude mișcarea. În natura statică, uneori, pot fi aplicate cu succes atare care dau impresia de pictură, de pildă, sau alte forme.

Revenind la portret, aș spune că singură granulația artificială ar putea fi aplicată fără să contribuie esențial la modificări care privesc structura psihologică a persoanei fotografice. În ce privește low-key-ul și high-key-ul, sînt de asemenea procedee acceptabile în cazul portretului. Fără să producă modificări importante în structura portretului, cele două procedee își pot aduce contribuția la crearea unei atmosfere dramatice, sau dimpotrivă de liniște și finețe.

Aș vrea să menționez că, după părerea mea, între genurile care nu îngăduie intervenții prea multe în laborator sînt eseul (cu excepția imaginilor din mai multe fotograme) și reportajul fotografic. Eseul este un gen de subtilitate care presupune meditație, iar reportajul este un crimpei de viață surprinsă spontan. Sînt genurile cu cel mai profund conținut de idei și tocmai de aceea profunzimea și vigoarea lor nu trebuie alterate și camuflate în spatele măștilor fabricate prin procedee sofisticate de laborator.

Spuneam mai înainte că eu sînt unul dintre cei ce se lasă adeseori vrăjiți de mirajul laboratorului. Acest lucru se vede în lucrările mele. Incerc totuși să fiu lucid și să nu exagerez. De altfel, în cei douăzeci de ani de fotografie ai mei, am făcut, de pildă, doar o izohelie, două solarizări și două solarizări în flăcări.

Deși sînt un adept al părerii că tehnicile speciale au un rost în arta fotografică, rămîn totuși la convingerea că fotografia reală, pe viu, neprelucrată — și mă refer în special la reportaj — rămîne cea mai convingătoare, cea mai plină de sens și adevăr.

În privința tehnicilor speciale, cred că e foarte bine ca noi să le cunoaștem, să le stăpînim, dar să le folosim cu multă prudență, numai atunci cînd sîntem convinși că aplicarea lor are un sens, că ele ne ajută cu adevărat la desăvîrșirea lucrărilor noastre fotografice.

FILTRE (II)

Dinu Lazăr

Obiective speciale

Încă din anul 1870, odată cu apariția impresionismului în pictură, s-a încercat spargerea redării obiective a fotografiei, anularea obiectivismului, a înghețării imaginii; printre primele mijloace folosite, obiectivele speciale — de portret mai ales — au ocupat un prim loc, aducînd un aport considerabil fotografiei și înțelegerii ei în artă.

Obiectivul *Eidoscope*, făcut de Hermagis la 1871, este utilizat mult și astăzi, principiul său — imperfecția corecției pentru aberația sferică — fiind folosit în cinematografie de obiectivele *Hobson Taylor, Serie II E*, care adaugă imperfecția corecției pentru aberația cromatică, realizînd un monopol din anii '30 pînă azi în realizarea portretelor de vis din filmele de pretutindeni.

Efectul obiectivelor este invers proporțional cu deschiderea diafragmei, și nu poate fi imitat de nici un alt mod. Tot asupra aberației cromatice acționa și elementul *MOLAR LINSE* executat de Goerz, constituit dintr-o lamă afocală, produsul a două lentile lipite; are avantajul că poate fi pus pe un obiectiv normal, dar rezultatele nu sînt comparabile cu obiectivele speciale. În fotografie, au existat obiectivele *Thambar* și *Hector*, făcute de Leitz, adaptate de unii operatori, ca Figueros, pentru aparatul de filmat.

Principiul care stă la baza acestor obiective este:

Aberația de sfericitate: datorită razelor incidente, depărtate de axa optică, care creează o suprafață ima-

gine de revoluție numită caustică, este o aberație prezentă la orice dioptru plan sau sferic; ea face să se micșoreze contrastul și puterea de separație.

Astigmatismul, produs de un fascicul de lumină îngust, cu deschidere mică, înclinat față de normală, creează suprafețe imagine curbe, în formă de pernă sau butoi.

Aberația cromatică: este cauzată de dispersia luminii, în loc de o imagine, se creează un spectru de imagini distincte, corespondătoare diverselor radiații care compun lumina incidentă.

Astăzi, se folosesc mult obiectivele *Imagon* de 200 și 250 mm, care au o rețea de găuri ștanțate pe o suprafață metalică așezată lingă lentila frontală; în centru este un orificiu, iar pe margine, uniform repartizate, găurile ce difuzează și dispersează lumina. Efectul este invers proporțional cu diafragma.

Procedeul este copiat de obiectivul *EBC Eujinon SF 85/4*: folosit la TV.

Aceste obiective difuzează deci imaginea, fiind cunoscute mai ales sub denumirea de obiective de portret, pentru că ascund micile defecte ale structurii pelii; dar și peisajele realizate cu ele au un farmec aparte.

Alte obiective acționează asupra corecției perspectivei, putînd accentua sau micșora efectul ei; ele pot culisa într-un plan paralel cu cel al peliculei.

Efectul de deformare este variabil cu poziția în cadru a elementului de studiu, deformarea fiind mai

mare la latura cea mai depărtată de obiectiv. În principiu, însă, liniile paralele care pot fi făcute convergente, lasă să se vadă cel mai mult efectul de corecție ori deformare a perspectivei – putând fi deci minuite liniile de fugă în cadru.

Exemple de obiective descentrabile : *Schneider A.P. Curtagon*, Canon TS, Pentax GMC, Nikon PC.

Lentile speciale

Lentilele întregi pozitive folosesc de obicei pentru fotografierea la distanțe apropiate, neinfluențând luminozitatea sistemului optic, dar afectând calitatea ; este de dorit o diafragmare cit mai puternică. Seria *Tiffen Close UP Lenses*, de 1/2, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10 dioptrii, este cea mai des folosită – sînt lentile acromatizate, tratate cu mai multe straturi de interferență.

Lentilele întregi negative folosesc la mărirea distanței focale a obiectivului, odată cu mărirea tirajului și micșorarea rotativă a luminozității ; cu mărirea distanței focale, se strică în mod intențional calitatea imaginii, introducîndu-se aberații de sfericitate, mai ales. Seria *Tiffen* are elementele -1, -2, -3, -4.

Lentilele jumătate, pozitive, creează două planuri diferite de claritate, unul normal în porțiunea fără lentilă, și unul apropiat în porțiunea cadrului corespunzător jumătății de lentilă.

În afară de crearea a două spații de profunzime, acest tip de lentile mai poate fi folosit la difuzarea totală a unei jumătăți de cadru. Efectul depinde de distanța de la lentilă la obiectiv, de distanța focală a acestuia și de diafragma folosită.

La o deschidere mică sau la o distanță focală mică, este posibil să se vadă în imagine linia de demarcație dintre imaginea lentilei, de obicei mățuită, și aer.

O sursă de lumină fotografiată cu lentila jumătate are un mare halou cu o deschidere de jumătate de cerc, cu raza variabilă cu diafragma folosită, efect ce trebuie cunoscut pentru a fi folosit. Lentilele găurite, dau un halou în formă de cerc concentric sursei, cu o rază de asemenea variabilă în funcție de diafragmă. Ca exemple de lentile jumătate, dăm : *Hoya Splitfield*, *Vivitar* și *Heliopan*, de asemenea *Split Field*.

Lentila găurită (*B + W Excentric Spot Lens*, *Hoya Lens Dream*) creează două planuri de profunzime : centrul are planul de profunzime normal, marginea are un plan apropiat, care poate fi folosit ca atare – mărirea accentuată a profunzimii cadrului. În general însă, se folosește acest tip de lentilă pentru a concentra atenția în centrul cadrului și a difuza restul. Efectul este de asemenea variabil, în funcție de distanța focală, mărirea orificiului central, diafragma, distanța lentilă-obiectiv ; centrul, mățuit, poate deveni uneori vizibil ca un cerc de difuzie în jurul centrului imaginii.

La diafragme închise, efectul de difuzie poate dispărea cu desăvîrșire.

Elemente optice difuzante

În general, efectele filtrelor în culori speciale sînt invers proporționale cu stigmatismul sistemului optic compus din filtru + obiectiv, nemaifiind îndeplinite condițiile de omografie optică, adică :

- fiecare punct să aibă o imagine stigmatică ;
- toate punctele imagine să fie într-un plan normal pe axă ;
- mărirea transversală să fie constantă.

Aceste filtre, cunoscute în deosebi sub denumirea de filtre de ceață (fog) și de micșorare a contrastului (low contrast) au proprietatea de a difuza o parte din lumina incidentă, folosind difracția și dispersia luminii pe mici particule (corpusculi).

Efectul acestor filtre este proporțional cu contrastul obiectului, contrastul luminii, raportul dintre subiect și fond, distanța focală și cu modul de dezvoltare al negativului.

Imaginea obținută cu un filtru de difuzie are în general un contrast mai mic, cu aparență de cenușiu, din care cauză granulația apare mai evident ; la peliculele color, culorile sînt mai puțin saturate, iar sursa de lumină difuzează lumina de temperatura ei de culoare în cadru.

În vizor, poate apărea o mărirea a cantității de lumină – o impresie falsă care trebuie cunoscută.

Difuzarea luminii se poate face prin diferite mijloace ; de la diafragma transparentă reglabilă a dispozitivului *P + C Pictrol*, și suprafața mățuită a filtrelor *Harrison*, *Tiefen*, *Tiltropic*, *Hoya*, la sutele de mici lentile din material acrilic ale filtrului *Zeiss Soften*.

Pentru a se crea efectul vizual natural, care nu este întotdeauna același, mai ales la zile distanțate de fotografiere, firmele producătoare execută serii de filtre cu efecte diferite.

Filtrele *Tiffen Soft Focus*, care dau un ușor halou la punctele luminoase difuzînd fundalul, sînt în număr de 5, ca și *Tiffen Fog Effect*, cu un efect de ceață mai puternic.

Cele 10 filtre *Harrison regular effect Fog*, dau un mai mare grad de libertate fotografului în alegerea factorului de difuzie. Pentru a difuza numai o parte a cadrului, spre exemplu numai centrul sau numai marginea cadrului, *Filtropic* produce filtre *Dream Lens*, două la număr ; unul cu centrul mat, și restul clar, și celălalt cu centrul clar și marginea mată. Bineînțeles, prin excentrizare, se poate mări zona de folosință.

Alte filtre, care difuzează jumătate din cadru, și care pot fi folosite combinate, sînt *Harrison Half + Half Diffusi on Screen*, serie de 7 elemente, utilizate la crearea sau accentuarea perspectivei atmosferice, și *Harrison half and half regular fog effect filter*, care creează efectul de ceață – serie de 5 elemente. Aceste din urmă filtre, jumătate difuzante, jumătate transparente, creează o ceață depărtată de cadru, importantă pentru atmosfera scenică.

Bineînțeles, obiectele din partea clară a filtrului nu trebuie să se prelungească în partea difuză, consecința eventualei greșeli fiind deseori rebutarea materialului filmat.

Filtrul jumătate difuzat poate fi ales astfel : se alege un prim plan, și se aază filtrul cu porțiunea clară în sus, difuzîndu-se numai prim-planul ; dacă gradul de difuzie este același la prim plan și la fundal, a doua zi, în eventuala lipsă a ceței, se poate crea efectul zilei precedente cu filtrul ales.

Efectul diferă în funcție de focala obiectivului.

Filtrul *Harrison Double effect filter*, spre deosebire de celelalte, nu produce halou în jurul punctelor luminoase. nici pete în porțiunile de umbră ; efectul de ceață este creat prin scăderea contrastului, fără a se influența puterea de separare a obiectivelor. Cele cinci elemente se pot combina ; alegerea depinde de contrastul general al subiectului la un contrast mic fiind necesar un număr mic al filtrului și invers ; o ușoară subexponere este uneori de dorit.

Elementele *Low Contrast Screens for cinematography*, ca și *Diffusion Effect filters*, sînt create prin mățuirea și grinduirea prin sablaș, și acoperirea microreliefului cu o substanță organică acrilică ; sînt serii de cite cinci elemente, și se recomandă o subexponere de 1/2 diafragme la nr. 2, pînă la 1 1/2 diafragme la nr. 4. La aceste elemente, mai mult, trebuie ținut seama de lumina incidentă parazită, efectul fiind diferit funcție de prezența sau absența ei.

Aproape în totalitate, filtrele de micșorare a contrastului sînt realizate prin ușoara grinduire a sticlei, urmată de acoperirea cu un material al cărui indice de refracție este apropiat de al sticlei, sau printr-o suspensie coloidală în balsam de Canada – suspensie de corpusculi albi sau gri. Excepție fac filtrele : *Halos-Focslamă* de material plastic cu calote sferice împrăștiute pe suprafața plan paralelă și *Eloou-Net* (realizat de Missonne) constituit dintr-o foaie de celuloză gofrată, cu trei deschideri neuniforme, pe unde lumina nu este difuzată.